

Förtalsturism

– En fråga om pressfrihet i Europa

Europeiska journalister och publicister måste kunna vet vad som gäller i gränslandet mellan regler om yttrandefrihet och förtal. Eftersom dessa regler skiljer sig åt från medlemsstat till medlemsstat behövs tydliga Europeiska regler som klargör vilket lands lagar som ska gälla i gränsöverskridande tvister.

Alla Europas länder är skyldiga att garantera både yttrande- och tryckfrihet och skydd för individers integritet. I detta gränsland uppstår ofta svåra avvägningar där man måste balansera yttrandefrihetens gränser mot exempelvis förtal. Olika länder i Europa har valt olika sätt att göra dessa avvägningar och med tanke på hur intimt förknippat detta är med grundläggande konstitutionella regleringar är det inte vare sig troligt eller önskvärt att arbeta för att ta fram gemensamma regler för alla EU-länder.

Däremot är det självklart viktigt att våra medier vet vad som gäller i dessa frågor. I den globaliserade värld vi lever i sprids nyheter konstant över gränserna, nättidningar liksom radio- och TV-sändningar är tillgängliga i alla EU-länder, säljs i print-on-demand lösningar osv. Det innebär att svenska tidningar har anklagats för förtal i andra länder än Sverige eftersom deras artiklar och inslag sprids i andra länder. Då uppstår två frågor, vilket lands domstol är behörig att lösa tvisten och vilket lands lagstiftning ska tillämpas?

I normalfallet blir det idag den domstol där den som anser sig vara utsatt för förtal väljer att väcka talan som anses behörig. Det bli också i normalfallet detta lands lagar som används. Det innebär att en person som anser sig vara förtalad kan välja att väcka talan mot en utländsk tidning i länder där de har störst chans att nå ett fördelaktigt resultat. Det är detta som brukar kallas för "förtalsturism". Exempelvis erbjuder Storbritannien möjligheter för stora skadestånd och kostsamma processer, vilket ofta resulterar i en uppgörelse om skadestånd utanför domstolen. I Frankrike är skadestånden inte lika höga som i Storbritannien men där har man istället mycket stränga lagar till försvar för privatlivet - vilket medför att det är förhållandevis enkelt att få en fällande dom i förtalsmål.

För våra medier innebär det nuvarande systemet att det är väldigt svårt att veta vilka regler man ska hålla sig till. Alla seriösa medier måste naturligtvis känna till de lagar som gäller kring förtal i det egna landet, men det är inte alls självklart att man ska kunna känna till alla andra EU-länders lagstiftning på området för att kunna ta ett publiceringsbeslut utan rädsla för att anklagas för förtal.

Till saken hör också att brister i kunskapen om andra länders rättssystem och regleringar kring förtal, yttrandefrihet och skadeståndsrätt skapar en osäkerhet när man ställs inför ett skadeståndskrav för någon som menar sig vara utsatt för förtal.

I förlängningen riskerar den här situationen att leda till självcensur hos våra medier och att tillgången till nyhetsinformation mellan gränserna avtar av rädsla för hot om rättsprocesser i andra länder.

Cecilia Wikström har på Europaparlamentets vägnar arbetat med den här frågan under flera års tid. Hon arbetade under 2012 fram en så kallad legislativ initiativrapport i frågan som antogs av ett närmast enhälligt parlament i maj 2012.

I denna rapport föreslog Wikström att man skulle kunna lösa frågan om förtalsturism genom att göra ett tillägg i den så kallade Rom II förordningen som är den förordning som styr vilket lands lagstiftning som ska gälla i gränsöverskridande civilrättsliga ärenden. Den bärande tanken i rapporten är att våra medier måste veta vilken lagstiftning som gäller kring förtal. Eftersom det inte är rimligt att kräva att medierna ska känna till alla EU-länders lagar på området borde lagarna i det land där den anklagade publicisten har sitt säte vara dem som gäller.

Det skulle alltså innebära att en svensk tidning fortfarande skulle kunna ställas inför rätta för förtal i en brittisk eller fransk domstol men att denna domstol då skulle behöva tillämpa svensk lagstiftning. Man kan naturligtvis även tycka att det alltid borde vara en domstol i det land där den anklagade publicisten har sitt säte som borde vara behörig att döma i målet. Detta regleras dock av en annan mycket omfattande förordning (Bryssel I) som nyligen reviderades. Tyvärr var det nästan inga medlemsstater som var villiga att göra något åt förtalsturismen i denna förordning varför det inte längre är en möjlig väg framåt.

Europaparlamentet antog Cecilia Wikströms rapport med stöd från alla de stora partigrupperna. Det innebär att EU-kommissionen inom ett år måste återkomma med ett klart besked om huruvida man avser presentera ett lagstiftningsförslag för att åtgärda det här problemet. Under tiden har Cecilia Wikström arbetat med att bygga stöd för förslaget tillsammans med berörda parter och kollegor i parlamentet. Målsättningen är att under 2013 samla en grupp medlemsländer som är intresserade av att stoppa förtalsturismen runt Europaparlamentets ståndpunkt för att på så vis sätta press på EU-kommissionen att presentera ett lagförslag tidigt under nästa mandatperiod.

Cecilia Wikström är Europaparlamentariker för Folkpartiet Liberalerna. Läs mer om Cecilia och hennes arbete i parlamentet på www.ceciliawikstrom.eu

